

Foto del Monòlit aixecat al Còrrec del Gavatx

Desconstrucció de les mentides i disbarats del monòlit de Puigcerdà

Agustín Guillamón

Barcelona, 20 de setembre de 2023

Introducció: construir i desconstruir

Construir és un verb transitiu que significa fer, formar alguna cosa ajuntant-ne les parts constituents, o també una ordenació segons un pla determinat. Altres significats serien edificar, bastir, construir un edifici o una màquina. Per extensió també podria significar construir un sistema, una teoria, una frase, una narració, o un text explicatiu del Memorial Democràtic.

Desconstruir seria l'acció contrària, però també explicar i comprendre com s'ha fet la construcció, refent pas a pas el procés constructiu. Desfer el ja fet, per entendre la estructura malmesa del edifici construït.

El monòlit aixecat al Còrrec del Gavatx no es de pedra, sinó de llauna. Tanmateix al Diccionari diu que un monòlit esta fet de pedra d'una sola peça. Els monòlits de llauna son un invent barat del Memorial Democràtic, no tenen aspiracions de gran durada i es rovellen força ràpidament. Son molt precaris, com les seves històries, escrites des d'un punt de vista sectari, excessivament esgarrat i barroer. Gairebé mai no serveixen per a res, però sempre suporten un text que pretén pontificar sobre un fet històric real o llegendari, ocorregut o imaginat, allà on s'aixeca. Sovint exalten i glorifiquen fets patriòtics, mafiosos o nacionalistes.

Primer fragment del llautó

El llautó que ens ocupa comença força bé:

“El 9 de setembre de 1936, 21 civils de Puigcerdà són detinguts a casa seva i tancats a la presó de la vila. El Comitè Revolucionari de Puigcerdà, que s'havia fet amb el poder local, dona l'ordre d'executar-los. Els milicians se'ls emporten en un camió fins al Còrrec del Gavatx, on són executats. Només un, Jaume Brangulí Sirvent aconsegueix fer-se escàpol i salvar la vida”.

Res a dir respecte a aquest fragment. Només dues precisions:

1. El Comitè Revolucionari estava format per ERC, PSUC-UGT y CNT. No era un organisme cenetista, sinó antifeixista.
2. La llista de noms de les persones que havien de ser afusellades va ser elaborada al Casal d'ERC i l'ordre d'execució va ser donada per Eliseu Font, secretari del Casal d'ERC. Tot això, segons informacions de la Gendarmeria francesa, que es troben a l'annex 26 de *Nacionalistas contra anarquistas en la Cerdaña*, publicat per Edicions Descontrol al 2018

Segon fragment del llautó

El text escrit a la llauna del Memorial, llautó al que anomenen monòlit, continua així:

“Entre el juliol de 1936 i abril de 1937 la Cerdanya viu una experiència llibertària liderada per l'anarcosindicalista Antonio Martín, conegut com el Cojo de Màlaga, En plena Guerra Civil, però a la rereguarda, 52 persones són assassinades de manera sumària. Aquests episodis provoquen una gran commoció a tota la comarca. En un context d'enfrontament entre les pròpies forces republicanes, mai s'ha aclarit ni reconegut la responsabilitat d'aquestes morts.”

1. Antonio Martín Escudero no hi era a Puigcerdà el 9 de setembre de 1936, sinó que estava a França per a participar en una sèrie de mítings per a recollir diners per la revolució.

2. El malnom de *Cojo* de Màlaga l'hi havia estat posat despectivament pels nacionalistes, que comparaven la seva coixesa amb la de d'un cantant de flamenc. El flamenc era tan estrany i foraster a la cultura catalana com l'extremenya Antonio Martín. Els malnoms sovint eren la primera passa cap a la difamació i, si calia, com calia fer-ho amb un Antonio Martín que impedia l'especulació en els preus de la carn, dels cereals i de la llet que necessitava una Barcelona que patia fam. Antonio Martín fou un líder anarquista que impedia als ramaders i pagesos el contraban dels ramats cap a França o el pas de dretans a l'altra banda de la frontera. Pels ramaders i burgesos, que veien com es feia fum la possibilitat d'enriquir-se amb el contraban i l'escandalós augment de preus, Antonio Martín era demoníac i el convertiren en l'encarnació del maligne, en un vampir assedegat de sang, al que era fàcil i còmode atribuir tots els assassinats, robatoris o malifetes de la Cerdanya, sobre tot quan servien d'escut i protecció dels propis delictes.

3. L'alcalde de Puigcerdà per ERC, entre el 20 de juliol i el 8 de setembre de 1936, fou Jaume Palau. La responsabilitat política era seva en quant era la màxima autoritat existent en aquell període.

4. Ara ja son 52 víctimes? S'inclou també als anarquistes assassinats per la contrarevolució? S'inclou el nom dels desertors abatuts a la frontera pels carrabiners?

Tercer fragment del llautó

El tex del Memorial Democràtic, escrit al llautó, que no picat a la pedra, diu també, això:

“La diversitat de professions de les víctimes denota que van ser perseguides per ser conservadores, catòliques, o persones adinerades, sense descartar les enemistats personals o l'arbitrarietat”.

1. Aquí, el redactor del text del Memorial assoleix els pics més alts de la hipocresia, perquè es cuida molt de dir el que s'escau i s'ha de dir sense embuts, i sense amagar res a la mànega: Set dels vint afusellats al Còrrec del Gavatx eren militants de *Unión Patriótica*. *Unión Patriótica* era el partit únic de la Dictadura de Primo de Rivera. Es a dir, eren feixistes provats, fermes i de vella solera, d'abans de la fundació de *Falange* i de les *Juntas de Ofensiva Nacional-Sindicalistas* (JONS). Justificava això el seu afusellament?: evidentment, no. Contribueix a entendre el que va passar?: evidentment, sí. I això s'hauria de dir al text del Memorial.

2. Potser cal recordar que el context històric era el d'una guerra civil, provocada per un aixecament militar i feixista contra el govern republicà i democràtic, legalment constituït. Aquest cop militar i feixista va gaudir del recolzament i simpaties de l'Església Catòlica i dels seus acòlits.

3. Amb l'aixecament militar, feixista i catòlic contra la República es va obrir la via violenta per a resoldre els conflictes socials i polítics. I aquesta via violenta la van encetar els militars, els feixistes i els catòlics. A cadascun les seves responsabilitats.

4. Es tan fàcil com fals ignorar aquest context històric de guerra civil. En una guerra a l'enemic se'l mata o et mata. Al setembre de 1936 els homes d'ERC van prendre venjança de la repressió, denúncies, presó, multes i persecució patides després de la insurrecció fallida d'octubre de 1934, per part dels dretans espanyolistes, fossin o no militants de *Unión Patriótica*.

5. I això va passar a molts pobles de Catalunya, no només a la Cerdanya.

6. Els anarquistes en aquest afer no van jugar cap paper, malgrat les acusacions gratuïtes del Memorial Democràtic o de l'Arxiu Comarcal, perquè no van participar a la insurrecció d'octubre de 1934 i per tant gairebé no van patir cap repressió per part dels dretans espanyolistes, com sí la van patir ferotgement els nacionalistes d'ERC.

7. Només la veritat es revolucionària i derrota sempre a les mentides. Arxius contra llegendes. Encara que de vegades hi ha arxivers que neguen o malmeten el contingut del seus propis arxius.

Quart fragment del llautó

Després de relacionar i enumerar el nom de tots els assassinats a la salvatjada del 10/11 de setembre i d'honorar-los de nou, com es va fer als murs de les esglésies ceretanes durant tot el franquisme, s'escriu això, blanc sobre el vermell del llautó:

“La commoció generada a tota la comarca pels assassinats a l'empara de la CNT-FAI i la instrumentalització propagandista que en fa el Franquisme, convertint-los en màrtirs de la seva causa, fa que, durat dècades, s'instal·li el silenci entre la població de la Cerdanya”

1. Aquí la mentida es tan grossa com roda de molí: un disbarat. El Franquisme no va manipular res, només va reconèixer als seus. Ser militant de *Unión Patriótica* era ser feixista de luxe, dels d'abans de la fundació de Falange. I en el context d'una guerra civil, iniciada amb un aixecament militar i feixista, recolzat per l'Església Catòlica, era filar massa prim pretendre que els republicans diferenciessin als feixistes dels dretans i catòlics.

2. D'altra banda els homes d'ERC no filaven ni prim ni gruix, només cercaven venjança dels seus repressors: els dretans espanyolistes que els perseguiren des d'octubre de 1934 fins al novembre de 1935.

3. Després de l'edició al 2018 del llibre *Nacionalistas contra anarquistes en la Cerdaña*, ja no s'atreveixen a culpar directament a Antonio Martín i els anarquistes dels assassinats del 9 de setembre de 1936. Ara fan servir una fórmula ambigua i enverinada: *a l'empara de la CNT-FAI*. Es a

dir, encara que la llista de les persones que havien de ser afusellades fos elaborada al Casal d'ERC, malgrat que Eliseu Font de ERC fou qui donà l'ordre del afusellament, encara que Antonio Martín fos a França des de feia temps, malgrat qui pesi i contra tota evidència racional i documental, els assassinats foren, segons diu sense solta ni volta el Memorial Democràtic, *a l'empara de la CNT-FAI*.

4. Fa vergonya haver de recordar aquestes obvietats que son ben explicades i documentades al llibre *Nacionalistas contra anarquistas en la Cerdaña*, editat al 2018.

Quint fragment del llautó

El text del Memorial explica, ben pintat sobre una llauna nova i lluent, que el temps potser rovellarà, o no, aquesta telenovel·la de fets:

“Les execucions del Còrrec del Gavatx, les que es produïen a la collada de Toses, o l'enderroc a pic i pala de l'església de Santa Maria de Puigcerdà, així com la mort d'Antonio Martín a Bellver de Cerdanya, població que es va resistir al poder anarquista, o el pas de milers de refugiats republicans camí de l'exili, es consideren alguns dels fets més rellevants de la Guerra Civil a la comarca.

1. Al llibre *Nacionalistas contra anarquistas en la Cerdaña* es demostra, sense cap mena de dubte, que els morts de la Collada de Toses foren, en la seva immensa majoria, un afer entre carrabiners i joves desertors dretans, que volien fugir a França. I els carrabiners no feien més que complir amb la seva missió de guardar la frontera.
2. L'església de Santa Maria fou enderrocada per una decisió de caràcter urbanístic, presa per l'alcalde Jaume Palau d'ERC. Res de persecució religiosa.
3. En tot el text es parla d'assassinats, però quan arriba el torn de l'Antonio Martín el redactor del memorial parla de “mort”, no pas d'assassinat. Detalls com aquest mostren clarament l'odi a l'anarquisme i la manca d'objectivitat del redactor o redactors del Memorial. Per a la gent d'ordre, l'ordre capitalista, els revolucionaris no son mai assassinats, sinó que moren com fastigoses paneroles, dignes d'extermini i oblit, esclafades sense cap mena de penediment. La seva liquidació es una qüestió d'higiene.
4. Els noms dels assassinats en l'emboscada del pont del Segre, el 27 d'abril de 1937 son aquests:

Antonio Martín Escudero, Julio Fortuny Villa i Antonio Carchaco, xofer

Els seus noms mai seran recordats pel Memorial Democràtic, millor llegir-los aquí que en una placa de llautó d'ells.

5. Els noms del assassinats a la Serradora el 10 de juny de 1937 són aquests:

Juan Anglada Costa, José Basagañas Costas, Joan Marangues Brocs, José Costa Fabregas, Esteban Font Marginat, Jaime Font Marginat i un oncle de Basagañas

Els seus noms mai seran recordats pel Memorial Democràtic; millor llegir-los aquí que en una placa de llautó d'ells.

Els que es quedin amb el llautó; nosaltres amb la recerca honesta del passat

¿Seria massa agosarat demanar un record verbal que honori als set anarquistes assassinats a la Serradora el 10 de juny de 1937? Es evident que en la mentalitat del Memorial Democràtic això no es possible, perquè els anarquistes mai son assassinats i sempre son botxins, però mai víctimes assassinades. Es molt possible que el Memorial dubti que els anarquistes siguin persones.

¿I si proposem que ens els llautons sobre el pont del Segre i dalt de les muralles de Bellver es deixi de difamar a l'Antonio Martín i es reconegui, com proven els arxius, que fou assassinat en una emboscada, preparada per ERC, Estat Català i les autoritats de Bellver, quan anava a parlamentar amb les autoritats d'aquell poble?

Tanmateix, mentre nosaltres parlem admirativament d'Antonio Martín com del *durruti* de la Cerdanya; els del Memorial hi parlen despectivament del *Cojo* de Màlaga, que en el seu imaginari es un vampir assedegat de sang. Compartim la llengua i la lluita de classe, des de bàndols oposats. I aquí arribem a l'os del problema que explica tantes coses.

En fi, millor que ELLS es quedin amb els murs de totes les esglésies de la Cerdanya, i amb totes les llaunes i el llautó que puguin acumular; NOSALTRES només volem la recerca honesta del passat, sense mites ni llegendes.

En el fons ens trobem amb el mateix de sempre: l'odi visceral de la burgesia contra els anarquistes i el seu malson d'una revolució llibertària.

Se'ls hi veu el llautó. Només la veritat es revolucionària.

**Alejandría proletaria. Biblioteca general de pensamiento revolucionario
Serie: Obras, textos y artículos de Agustín Guillamón**

germinal_1917@yahoo.es

Nacionalistas contra anarquistas en la Cerdaña (1936-1937)

Antonio Martín, la experiencia libertaria de Puigcerdá y el sagrado mito de Bellver

Antonio Gascón
Agustín Guillamón

EDICIONES
DESCONTROL